

OPBOUW



weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijssel

H. SMIT — BARENDRECHT

Wat te groot lijkt is gering!

„Zie, de HERE, uw God,
heeft het land
tot uw beschikking
gesteld ...”
(Deut. 1 : 21)

De simpele eenvoud

Wanneer Israël aan de grens van het beloofde land gekomen is spreekt Mozes in de naam van de HERE een woord van grote eenvoud uit: „Zie, de HERE, uw God, heeft het land tot uw beschikking gesteld, trek op, neem het in bezit ...”. De HERE is hier als een vader, die wat moois voor zijn zoon heeft meegebracht. Hij houdt het omhoog ... „Dit is voor jou, kom het nu maar halen!”. Zo simpel en eenvoudig wordt de verovering van het beloofde land hier aan Israël voorgesteld. Die verovering wordt eigenlijk van alle menselijkheid beroofd — de zoon die het mooie kado komt halen! Inderdaad, simpele eenvoud. Nu zou het dus ook heel gemakkelijk moeten zijn! Een kind kan het begrijpen en verwerken! Maar zo is het helemaal niet. Het is voor Israël en voor Gods kinderen van alle eeuwen zo oneindig moeilijk te geloven dat het zo simpel en eenvoudig is. Wij nemen telkens weer aanstoot niet aan het ingewikkelde maar aan het eenvoudige van het verbond. Wij zullen nooit tegen de HERE zeggen dat het eenvoudiger is en moet zijn dan Hij het ons zegt. Neen, telkens weer hoor je, dat het zo simpel en zo eenvoudig natuurlijk niet is. Bergen van ongelof moeten verzet worden, voordat wij aan de eenvoud toe zijn. Voor het dal van die eenvoud zet ons ongelof direct een berg neer!

Het reus-achtige

Hoe komt het eigenlijk, dat Gods eenvoud niet geloofd wordt? Ach, na Gods eenvoudige belofte komt een ander bericht binnen. Ik bedoel hier het rapport van de twaalf verkenner, die door Mozes zijn uitgezonden. We kunnen dat rapport lezen in Num. 13. En dat rapport eindigt met de veelzeggende woorden: „Het volk echter dat in het land woont is sterk en de steden zijn ommuurd en zeer groot en ook de kinderen van Enak zagen wij daar ...” (28). U moet er wel op letten, dat we hier niet te doen hebben met een overdrijving van de tien ongelovige verkenner. Neen, het is het zakelijke rapport van alle twaalf! Het gaat hier echt om de feiten. De „interpretatie”, de uitleg, van die feiten komt pas later. En daarbij gaan de wegen uiteen. Het is maar al te waar. De verkenner hebben steeds maar omhoog moeten kijken! Naar de muren van de steden, naar de mensen ook, vooral naar de kinderen van Enak! En als je steeds maar tegen muren en mensen moet opzien, dan kan dat opzien je hart en geest gaan doortrekken en beheersen. Zodat je tenslotte tegen de hele tocht gaat opzien! Als tegen een berg van onmogelijkheden! Zo is het gegaan met de tien. En met het hele volk! Er waren er maar twee die hun hart en geest wisten te bewaren voor de binnen-dringende vrees. Je kunt niet zeggen, dat die twee dapperder waren. Je kunt het echt niet op een psychologische manier verklaren. Als dat het alleen maar was, dan zou je hen in één moeite door voor dappere gekken moeten verklaren. Als je niet meer hebt dan een beetje karakterkunde, dan moet je de tien gelijk geven. Wat was dan eigenlijk het verschil tussen de tien en de twee?

De vraag naar het geloof: Wat domineert?

Er zijn maar weinig plaatsen waar we de tegenstelling van geloof en ongelof zo duidelijk en leerzaam voor onze ogen krijgen als in deze geschiedenis. Daar waren twee elementen: Het eerste was de belofte van de HERE. In die belofte komt duidelijk uit, dat het voor Hem een heel simpele

zaak is ... Kom het kado maar halen!”. Het tweede element was het rapport van de verkenner: Wat voor de HERE heel simpel is, dat is van ons uit bekeken iets reusachtigs in de letterlijke betekenis van het woord, want wij moesten er tegen opzien ... tegen de muren en tegen de mensen! Wat voor de HERE een dwerg is, dat is voor ons altijd nog een reus! En dan gaat alles zich toespitsen op de heel simpele vraag: Wat geeft nu de doorslag? Wat zal het volk zeggen? Zal het morrend en mokkend opmerken, dat die dwerg-voor-God voor ons toch maar een reus is en dat we „dus” met die reusachtige realiteit te maken hebben? Of zal het blij zeggen, dat de reuzen-voor-ons tenslotte maar dwergen zijn voor God en dat dat laatste de doorslag geeft? Wordt de eenvoudige belofte van God verdronken in de zee van de reusachtigheid onder de betuiging, dat het zo simpel natuurlijk niet is? Of worden de reuzen gevangen in de omtuining van Gods eenvoudige belofte-woord onder de belijdenis, dat het reusachtige tenslotte maar gering is? Dat tweede is de keus van het geloof. En dat tweede is de waarheid! Dat is later wel gebleken. Toen het volk na veertig jaren werkelijk optrok naar Jericho, toen bleek wel dat ze gedragen werden bij elke stap en dat de overwinning hun in feite al gegeven was. Maar het eerste — de heerschappij van het reusachtige over het beloftewoord — dat is de leugen. En de leugen voert naar de ondergang.

We horen op de zondag een vertroostende en bemoedigende preek, waarin ons wordt voorgehouden de belofte van Christus, dat Hij met ons zal zijn al de dagen, tot aan de voleinding der wereld (Matth. 28 : 20). Op de maandag komt het werk weer en de radio en de TV. Dan wordt de naam van Christus weinig meer vernomen en dan schijnen de bekende grote namen weer alles te beheersen en allen vrees in te boezemen. Wat gebeurt er dan met ons? Zeggen we van de maandag uit tegen de preek van zondag, dat het toch zo simpel niet is? Of zeggen we van de preek uit tegen de groten van de wereld, dat ze dwergen zijn bij onze God? Het eerste is de keus van de tien waarbij de gehoorzaamheid wordt opgegeven en de

reis naar Jeruzalem onderbroken. Het tweede is het geloof van de twee, waarbij de HERE wordt aangeroepen en de reis wordt voortgezet. Dan houden we het vast: Wat te groot lijkt is gering. Gering bij de HERE onze God. En daarom geen onmogelijkheid voor ons omdat Hij ons draagt. Wat heeft de kinderen van God bewogen en beziggehouden in hun strijd, in vervolgingen, in doodsgedevaren, in honger? Ze hebben vast steeds weer tegen zichzelf en tegen elkaar gezegd: „Zie, de HERE, onze God, heeft het land tot onze beschikking gesteld”. Ze hebben geworsteld om het reusachtige te laten omtuinen door het eenvoudige beloftewoord. Ze hebben gebeden, dat ze in deze waarheid mochten blijven wandelen. Dat ook in hun leven het reusachtige en onoverkomelijke gering zou mogen blijken te zijn door de hulp en de kracht van Israël's trouwe God. Ze hebben gebeden en ze zijn verhoord geworden! Inderdaad, wat heeft in ons leven de bóventoon?

IN DIT NUMMER

Pagina 253

Ds H. Smit,
Wat te groot lijkt is gering!

Pagina 254

Ds E. R. Postma,
Catechisatie

Pagina 255

Ds G. van den Brink,
Tussen catechese en
'kattbak'

Pagina 256

D. W. L. Milla,
Toch slippertjes?Ds G. Janssen,
De ambten en de eenheid van
het Nieuwe Testament

Pagina 258

Prof. C. Veenhof,
Een „eigen inrichting”

CATECHISATIE

„Bent u tevreden, zegt het anderen; hebt u klachten, zegt het ons”. Vroeger zag je dit „laatste woord” nog al eens bij het verlaten van een winkel. Tegenwoordig schijnt er minder prijs op te worden gesteld. Een veeg teken — maar de tijd van „de klant is koning” schijnt in onze super-democratische tijd voorlopig verleden tijd te zijn.

Misschien zou de kerk de overtuigend geworden spreuk kunnen overnemen en als een welgemeende raad aan de kerkgangers meegeven. Wellicht waren er dan minder „westvlieders”. Al moet ik erbij zeggen dat het tegenwoordig gelukkig niet ontbreekt aan openheid en openhartigheid. Liepen de kinderen vroeger een straatje om en staakten zij hun spel — niet als het Angelus in de verte klepte, maar als „de dominee” in zicht kwam — nu schijnt dit ras met bijbehorende aanspreek-titel zo langzamerhand aanvaard te worden als doodgewone mensen. Een wederzijdse verademing. Van deze klimaatsverandering wil ik dan maar profiteren, want ik heb klachten en wil die graag aan u kwijt. Aan u: sinds het besef groeit dat Christus' gemeente mondig is, hoef ik me niet uitsluitend tot kerkeraden te richten.

Ik heb dus klachten. Over de catechisatie. Misschien hebben de catechisanten dat ook — maar dat is een andere zaak. En nog zou ik dat niet aan de grote klok hangen, als ik niet wist dat veel collega's die klachten met mij delen. We hebben geen vakbond om voor onze „rechten” op te komen. Maar die hebben we ook niet nodig. De verhouding tussen „u” en „ons” ligt gelukkig anders. We denken niet aan dwangmiddelen als statuten en stiptheidacties. We praten met elkaar als burgers van het nieuw Jeruzalem. In die stad staan vrede en vriendelijkheid, gerechtigheid en lankmoedigheid hoog genoteerd: er wordt geleefd uit de Geest van God. En in die Geest spreken wij met elkaar, of het nu gaat over honorarium, vrije tijd of werkverhoudingen. Ik heb het volste vertrouwen, ook op grond van persoonlijke ervaring, dat hiermee geen woord te veel gezegd is. Al weet ik best, dat het

Kerkelijk Leven

volmaakte nog niet is bereikt. Dat is geen rem. Leert de Schrift ons niet te jagen naar het volmaakte? Alleen al daarom wil ik van mijn hart geen moordkuil maken!

U hebt ons, predikanten (herders en leraars) dus opgedragen, beste gemeente, aan de kinderen het nodige onderricht te geven. Wat deftiger gezegd: u hebt ons benoemd als catecheten. Maar weet u wel wat u ons daarmee hebt opgedragen? Misschien beseft u niet hoe veeleisend u bent. Maar het komt hier op neer: wij hebben de lieve jeugd (het volgende geslacht) kennis bij te brengen van de bijbel, de belijdenis der kerk, kerkgeschiedenis, zending en haar geschiedenis, inzicht in de eredienst en het functioneren van een gemeente, het samenleven van de gemeenten in een kerkverband en de regels die daarvoor gelden.

Mogelijk krijgt u dusdoende ook wat meer respect voor de catechisanten; zij moeten maar zien dat ze het allemaal verwerken. En dat tegelijk met de vragen die onze tijd en hun leeftijd hun stelt. Vragen waarop geen enkele catechismus een pasklaar antwoord geeft en waarvan je je toch ook niet met een Jantje-van-Leiden mag afmaken, nietwaar? Gelukkig, dat ze het hart op de tong hebben (een treffende uitdrukking overigens!) en dat ze op catechisatie actief meedoen, in plaats van (als vroeger) alleen maar luisteren en pen-nen!

U ziet: mijn klachten raken niet het gedrag van de catechisanten, die „jeugd van tegenwoordig”. Maar er moeten me wel enkele andere dingen van het hart. Neem nu de lokaliteiten, waarin catechisatie gegeven wordt. Het is niet alleen het orgel, dat de sluitpost wordt bij kerkbouw. In de meeste gevallen zijn de bijlokale dat ook. Ze hangen er maar wat bij; vormen het overschotje aan ruimte, dat na de bouw van de kerkzaal nog benut kan worden. Nu munt een kerkgebouw toch al niet vaak uit door doeltreffendheid — het grootste deel van de week is het grootste deel van de kerk buiten gebruik. Maar de doeltreffendheid van een catechisatielokaal lijkt alleen af te hangen van het toevallige overschotje aan ruimte. Laat

Pastorale notities

In alle droefenis en vervolging

Door Gods goedheid mogen we als christgelovigen in ons vaderland nog veelszins een stil en gerust leven leiden. We genieten nog allerlei politieke rechten en vrijheden en burgerlijke bescherming. Maar, vergeten we niet: ze kunnen ons ook ontnomen worden.

Want het kan op eenmaal veranderen. We leven snel. We menen zo licht, dat het leven dat we nu hebben met onze goed verzorgde woningen en onze keurige meubeltjes, met onze vaste dagtaak en ons geregeld inkomen, met ons rustig gezinsleven en familie-verkeer, met onze vredige kerkgang op de zondag en onze bepaalde kerktijden het normale is. Als er even aan getornd wordt zijn we uit ons evenwicht. Echter — hoe zijn de gelovigen door alle eeuwen heen vaak bang en bitter vervolgd geworden. Zou het ook tot ons niet genaken?

Wie kennis neemt van de lotgevalen van de vluchtelingen gemeente in Londen in de 16e eeuw (Zie o.m. Dr F. Pijper, „Jan Utenhove, zijn leven en werken”, Leiden, 1883, diss.) komt onder de indruk hoe-

veel er in die dagen door ons voor-geslacht geleden werd. Ballingen in den vreemde, van huis en haard verdreven, van goederen beroofd, naar Engeland uitgeweken. Enkele jaren van betrekkelijke rust. Dan ook uit Engeland weer opgejaagd. Per schip naar Denemarken. Door stormen overvallen. Ook uit Denemarken weer verdreven midden in de winter. Om na veel omzwervingen en uitwijzingen eindelijk in Embden een betrekkelijke rustplaats te vinden.

En dan te denken aan ons gezeten burgerleven, dat we aan alle kanten proberen veilig te stellen, en waarbij we zo gemakkelijk kunnen klagen als het niet alles even vlak loopt.

Ja, stilheid en gerustheid... zo lang het de Here belijft. Maar het kan ook anders. En het is voor Gods volk in vele tijden en in vele landen ook zo geheel anders geweest.

Onze kerkelijke belijdenisgeschriften en formulieren zijn afgestemd op een minder vreedzaam bestaan. Ze spreken van droefenis en vervolging; van een leven dat niet veel anders is dan een gestadige dood; van een getroost verlaten van een moeizaam leven.

De Here geve ons genade om ook als de tijden anders worden de Here Jezus te blijven aanhangen met waarachtig geloof, vaste hoop en vurige liefde.

B. Telder, Bilthoven

staan dat er sprake is van enige gezelligheid. In dezen viel er van het bedrijfsleven nog wel het een en ander te leren. Moet een kerk niet ook in economisch opzicht voldoen?

Daarmee samenhangend: is u één geval bekend, van een onderwijzer of leraar, tegen wie ze zeiden: hier hebt u een lokaal met kinderen — zie maar dat u ze de vakken bijbrengt? Zonder leermiddelen? In het gunstigste geval beschik je over een schoolbord en heel misschien over wat bijbeltjes. Maar dan houdt het ook wel op... En dat in een tijd waarin scholen beschikken over de meest moderne leermiddelen... Het catechisatielokaal heet ingericht als er een (verouderde) kaart van Palestina en van de zendingsreizen van Paulus hangt...

Zijn er dan geen catechisatieboekjes? Zeker — ik heb er ruim een halve meter van. Van Donner en Landwehr tot en met Kuitert. Maar als leermiddel zijn verreweg de meesten ongeschikt. Dat zeg ik als leek — zij het met enige ervaring. Als leek: kandidaat in de theologie. Daarin is geen enkele onderwijsbevoegdheid inbegrepen. Ja zeker, je mag godsdienstles op scholen geven. Maar die bevoegdheid is m.i. twijfelachtig. Niemand heeft mij geleerd onderwijs te ge-

ven — een acte daarvoor bezit ik niet. Maar voor een doelmatige kennisoverdracht komt wel het een en ander kijken: alweer het bedrijfsleven zou ons hierover veel kunnen vertellen. Daar weten ze dat tijd geld is. Over tijd gesproken: catechisanten krijgen gemiddeld dertig lesuren per jaar catechisatie. Meestal niet langer dan zes jaar achtereen. Dat betekent 180 lesuren in totaal — heel optimistisch gerekend, voor alle bovengenoemde vakken bij elkaar. In schooltijden uitgedrukt: ongeveer zes weken les... Bovendien is niet elke predikant een geboren onderwijzer met ingebouwde systematische aanleg.

Begrijpt u: zonder hulp van gezin, school en vereniging spelen we het niet klaar. Maar zijn er buitendien nu geen gemeenteleden, die de aanleg en/of bevoegdheid hebben om eens een handje te helpen, zodat de weinige catechisatie-uren zoveel mogelijk tot hun recht komen? En zou elke plaatselijke commissie van beheer het catechisatielokaal eens willen vergelijken met een schoollokaal? Ook doelmatigheid is een waardevolle christelijke deugd. Ik ben u alvast dankbaar voor het luisteren naar onze klachten. En ik neem aan, dat u er even doeltreffend op zult reageren als bijv. het bedrijfsleven!

G. VAN DEN BRINK — R'DAM-SCHIEBROEK

Tussen catechese en 'kattebak'

De theoloog van professie zal het hebben over catechese.

Jongelui zeggen: „Vanavond hebben we kattebak!”.

De hiermee beginnende reeks artikelen wil daartussen het midden houden. Het gaat om een verhaal over catechese, dat werd gehouden voor de T.S.B. (de Theologische Studie Begeleiding) en dat, enigszins omgewerkt, zich beweegt „ergens” tussen de wetenschappelijke pool en het praat- en denkvlak van de gemiddelde catechisant uit de oudere jeugd.

Hopelijk zullen de theologen hun geleerde of hooggeleerde wenkbrauwen niet te zeer fronsen, als het peil te zeer daalt, en (evenzeer: hopelijk) zullen jongelui zich niet laten afschrikken, als er eens een beetje geleerdigheid om de hoek komt.

Tenslotte zullen we het samen moeten doen: de theoloog, de catechiseermeester en de catechisant.

Die catechiseermeester kan soms een ander zijn dan de theoloog. Hij kan een wijs ouderling zijn, niet theologisch geschoold, wel wijs in de Schriften. Maar hij zal het zeker vandaag aan de dag niet kunnen stellen zonder duchtige kennisname van wat er op de theologische markt gebracht wordt. En daar kan de vakman hem bij helpen.

En wat dat samen-doen betreft: de dominee kan het alleen niet maken! Om een voorbeeld te geven: Wat denkt men van het uit het hoofd laten leren van korte duidelijke omschrijvingen van begrippen als doop, avondmaal, geloof, zoals de catechismus die geeft? Dit van buiten leren wordt tegenwoordig door de jongelui ervaren als „stom”. Wie het toch, zij het in bescheiden mate, wil klaarkrijgen, moet de jongens kunnen overtuigen van het nut. En daarvoor moet gepraat worden. En, tenslotte, zullen de jongelui het moeten doen. De catecheet kan het in zijn eentje niet maken. Vandaar mijn hoop, dat jongeren van tijd tot tijd eens over de schouder van pa en ma zullen meelesen. Als zij goeie reacties hebben, mogen ze wat mij betreft, te zijner tijd, in deze kolommen, ook aan het woord.

Enorme aandacht voor het onderwijs

Er wordt in onze tijd, bijzonder veel aandacht gegeven aan wetenschappen als onderwijskunde en didaxologie. Didaxologie is zoiets als de wetenschap, die studie maakt van het overdragen van kennis. Daarvoor heeft men niet alleen binnen de wereld van het onderwijs belangstelling. Ook het bedrijfsleven heeft er veel belang bij. Soms stopt men grote bedragen in onderwijsresearch. Een efficiënte kennisoverdracht brengt zijn geld weer op. Ook in de politiek gaat het om kennisoverdracht (lees: indoctrinatie, als het gaat om het drijven van een ideologie). Vandaar dat Russische geleerden zich met deze wetenschappen zo intens bezighouden.

Trouwens: allerwege speelt het kind een grote rol. Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. En

die toekomst ziet er donker uit. Will onze wereld leefbaar blijven, dan zal de komende generatie het anders moeten doen. Dat is één van de drijvende motieven achter de opbloei van de menswetenschappen en daaronder de onderwijskunde. Het is duidelijk dat ook theologische opleidingen zich moeten aanpassen. Zij leiden op voor het ambt van herder en leraar. De dominee zal ook catechiseermeester zijn. Mag er dan aandacht zijn voor de vraag: hoe draag je nu de kennis over?

Hedendaagse onderwijsmotieven

Deze pericoop wil geen pijn doen. Speciaal onderwijsidealisten niet. We mogen vooropstellen dat er dikwijls hard en fijn gewerkt wordt. Door christenen en niet-christenen. Er is veel idealisme en dikwijls een warme belangstelling voor de jeugd. En dat is fijn.

Het is ook duidelijk, dat, wie wil praten over hedendaagse onderwijsmotieven, generaliserend spreken moet. Het zal hem nooit lukken om alle motieven onder één hoofd te vangen. Daarvoor zijn ze veel te verscheiden.

Maar dat neemt niet weg, dat er een hoofdstroom is.

Die werd hierboven al aangeduid. We leven in een uiterst spannende tijd. Het gaat erop of er onder. Als we doorgaan op de manier van de laatste tijd, graven we ons eigen graf. Denk alleen maar aan onze consumptiewoede. Het moet dus anders! En om die verandering te bewerkstelligen moet men beginnen bij de jeugd. En om de jeugd te veranderen moeten de lerarenopleidingen veranderd worden. En om de a.s. leraren te veranderen is een andere didactiek nodig. Alles zit hier vast aan alles.

Het begrip „verandering” speelt een grote rol in de didaxologie. De „Beknopte Didaxologie” van Dr E. de Corte e.a. formuleert het onderwijsdoel als volgt: het gaat om het aanbrenge van „duurzame veranderingen in de gedragingen van de leerlingen”. Dit streven dient gericht te zijn op de vraag hoe de ontwikkelingstendens van de maatschappij „te beïnvloeden of om te buigen zou zijn” (66, 67). Op blz. 122 wordt gezegd, dat het daarbij gaat om „de toekomstig wenselijke samenleving”.

Uiteraard kan dit streven een optimistische kleur krijgen. Dan kan het zelfs uitmonden in politiek messianisme. Het kan ook een pessimistisch of krampachtig karakter krijgen. Maar ook dan is het een enorme drijfveer.

Als ik me niet vergis is hiermee een hoofdstroom in het hedendaagse onderwijsveld aangeduid.

De jeugd van de kerk staat daar midden in.

En omdat de jeugd van de kerk jeugd van Christus is, is de grote vraag: Wat zegt onze hoogste Profeet en Leraar?

Europees Humanisme

Indrukwekkend was het pakket onderwijsmateriaal, dat de bezoeker van de Onderwijstentoonstelling te Utrecht kon meenemen.

Daarbij is een belangwekkende publicatie van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, getiteld: „De mens in het onderwijsproces”. Het gaat hier om een vanwege de Raad van Europa uitgegeven reeks onderwijspublicaties van de hand van onderwijsdeskundigen uit een aantal Europese landen, waaronder de Britse prof. Allcock. Deze geleerde stelt de grote betekenis van de zogenaamde mensvormende vakken op de voorgrond. Naar zijn oordeel moeten alle vakken trouwens „vanuit een ‘humanistische’ visie gegeven worden”. Het gaat hierbij om een „Europees humanisme,

waarbinnen de humanisering van het onderwijs tot zijn recht kan komen. Dat Europese humanisme rijst op tegen de achtergrond van de grote vraagstukken, waarvoor Europa staat. Heel opmerkelijk is dat naar de opvatting van Allcock in deze „humanistische benadering de leraar en de onderwijzer een vitale rol spelen”. De „uiteindelijke oplossing van het vraagstuk zal gezocht moeten worden in de leraaropleiding en de daaraan ten grondslag liggende research”. Allcock omschrijft dit humanisme als „een filosofische denkwijze gebaseerd op menselijke belangen en documenten van menselijke verworvenheden”. Hij heeft tegen de term echter het bezwaar, dat in sommige taalgebieden „humanisme” gebruikt wordt als aanduiding van een levens- en wereldbeschouwing, die niet op het geloof in een persoonlijk God stoelt en volgens welke de oorsprong van zede en rede in de mens zelf ligt, waardoor de rol, die de godsdienst heeft gespeeld in de menselijke ontwikkeling buiten beschouwing wordt gelaten”. Hij laat dus de term „humanisme” liever ongebruikt. Maar direct na deze opmerking volgt dan toch weer de conclusie: „Waar het om gaat is de humanisering van het onderwijsproces. Daarbij neemt de leraar de sleutelpositie in. Tenslotte zal de leraar zelf, welk vak hij ook geeft, door zijn eigen persoonlijkheid het beste voorbeeld kunnen geven van een werkelijk ‘humanistische instelling’. Dan sluit het artikel met de uitspraak van een Frans onderwijsdeskundige: „Een leraar onderwijst niet wat hij weet, maar wat hij is”.

Ik geef dit verhaal zonder commentaar door. Ik dacht zonder veel argumenten te kunnen stellen, dat we hier te maken hebben met een hoofdstroom ook in het nederlandse onderwijsdenken.

En nogmaals: velen van onze jongelui staan daar midden in. En zij dragen het teken van de doop aan hun voorhoofd. Er wordt enorm veel werk van hen gemaakt. Reden te over om veel werk te maken van de catechese.

Nog eens: jong en oud

Nog even een staartje. Mocht één van de jongeren zo stoer geweest zijn, zich door de voorgaande rijstebrijberg heen te eten, dan voorzie ik vragen en protesten als deze: „Maar man, we moeten er toch samen wat van maken, christenen en niet-christenen? Wij kerkmensen kunnen het toch niet alleen? Mag je dan niet blij zijn met een beetje humaniteit in de beestachtigheid van het menselijk egoïsme? We hebben toch de goedwillende buitenkerkelijke of andersdenkende nodig? Je mag toch dankbaar zijn voor wat ze aan goede dingen meebrengen? Begrijpt u eigenlijk wel, waar u het over hebt als u zegt: er op of er onder! Dat is maar geen praatje! Weet u wel, dat wij bang zijn voor onze eigen toekomst?”

Ja en dan zitten we midden in de vragen.

Ds J. Hoeve zegt: „En dan mag voor mij een christen het humanisme vanuit zijn geloof en het evangelie laten functioneren en een marxist of humanist vanuit zijn denkwereld” (geciteerd uit: De school met de Bijbel, 19e jaargang, no. 4).

De vraag is: wat denk je van zo’n uitspraak? Ik zou zeggen: laten catechiseermeesters en catechisanten daar eens een paar avonden aan besteden. De zaak is uitermate actueel. En de Schrift is er vol van. Voor mij was het nu voldoende achtergrond en actualiteit te hebben geschetst. Hierdoor krijgt de verzuchting van Wilhelmus a Brakel nog meer klem. Hij zei: „Ick kan niet insien, hoe een predikant met een goet gemoet kan leven en sterven, die syn werk niet maakt van catechiseren”.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

TOCH SLIPPERTJES?

Na mijn artikel „Geen slippertjes!” in ons nummer van 7 mei jl. kreeg ik diverse reacties. Het ging — u weet dat nog wel — over die willekeurige verhogingen in onze psalmwijzen, die we beter met ons rode potlood konden doorstrepen. Die verhogingen, zo betoogde ik, zijn door onze vaders aangebracht, waarbij gezegd vaders a) de uit Calvijn's handen ontvangen psalmwijzen veranderden; b) een stuk eigenwillige vroomheid in de psalmzang aanbrachten; c) een stuk calvinistische muziekcultuur, waarschijnlijk de enige muzikale vrucht van de Reformatie, ernstig mismaakten. Het was mijn bedoeling in een tweede artikel nader in te gaan op de verhogingen, welke in de interkerkelijke berijming (Nieuwe Liedboek) door de betreffende commissie toch zijn toegelaten.

Een goede vriend zei me: „schei daar over uit. Geen kerkganger, die er mee gesticht is”. Ik was dat niet met hem eens, want ik ken geen kerkganger, die er niet wekelijks mee te maken heeft. Niettemin. We leven en denken dikwijls dank zij het medeleven en mededenken van onze goede vrienden. Dies zag ik van een tweede artikel af. Met een zucht, dat wel. Want moeten we elkaar nog altijd duidelijk maken: dat het loffter van de nieuwtestamentische gemeente geen zaakje voor de liefhebbers is — maar een zaak van ons hele kerkvolk?

—o—

Nadien kwamen bij mij nog twee brieven uit Vlaardingen binnen over deze stof; plus een artikel in Organist en Eredienst. Waaruit me duidelijk werd, dat de eensluidende psalmzang toch meer onder ons leeft dan u en ik soms zouden denken. En waaruit ik het koene besluit nam, mijn tweede artikel te lanceren. Met uw goedvinden.

Eerst een brief van br. Jac Polak, bekend uit de „Stichting ter verkrijging van een Schriftgetrouwe Psalmberijming”. Deze acht mijn eerstgenoemd artikel lezenswaard, maar bejammert onmiddellijk mijn nalatigheid: dat ik niet in de eerste plaats de organisten aanraad die verhogingen weg te laten.

Nu, daar is wel op te antwoorden. Gedurende 21 jaar van mijn leven heb ik, als eindredacteur van Organist en Eredienst en als voorzitter van de Gereformeerde Organistenvereniging onze organisten aangeraaden: stijlzuiver te spelen, muzikale voorgangers, voorzangers en speel-lieden in hun kerken te zijn. Dát blad leek me namelijk de aangewezen plaats voor instructieve artikelen ten behoeve van organisten — niet Opbouw. In ons blad trachtte ik, op andere manier, met andere argumenten en voor een geheel ander lezerspubliek schrijvende, onze zingende gemeenten te dienen.

Dhr Polak vertrouwt, dat onze lezers mijn advies inzake het rode potlood willen opvolgen. Ik volg hem aarzelend in dat vertrouwen. Dan gaat hij over op de berijming van de psalmen, in welk spoor ik hem thans niet volg. En wel a) omdat in mijn artikel slechts de melodieën, niet de berijmingen aan de orde kwamen; b) omdat ik met de door br Polak voorgestane berijming helemaal niet zo ingenomen ben als hij. Misschien kom ik daar nog wel eens op terug; vooral nu C. Rijsdorp onlangs een aantal opmerkingen in Organist en Eredienst plaatste. Met een bloedend hart — de stichting mag me geloven.

—o—

De tweede brief was niet aardig genoeg dan dat ik de naam van de schrijver wil publiceren. De „brief” is geschreven op een velletje papier, slordig uit een schrift gescheurd en vangt aan met „Beste Heer Milo”. De schrijver heeft mijn „stukje” gelezen en als iemand een schrijver op de tenen wil staan, moet hij diens artikelen „stukjes” noemen. Hij eindigt met een vrijmoedig vers, zoals sommige sprekers hun toespraak besluiten. En wel:

Lezer van dit stuk,
laat niet door Milo met u sollen
en zing aan 't eind der zin
gerust uw kruisen en uw mollen.

Het blokschrift en taalgebruik wijzen uit, dat deze schrijver nog tot de jongste generatie behoort. Zo lang Van Dale het woord „zin” mannelijk noemt, kan alleen een jeugd die ten aanzien van de literaire sexualiteit zo groen als gras is spreken over „der zin”. Dit vooraf.

Maar serieus vraagt hij: 1) Hoe vergelijkt u de tweede regel van psalm 1 met de tweede regel van lied 358 uit het Nieuwe Liedboek? Als u die nagaat merkt u, dat beide regels op de 5e toontrap, de kwint, eindigen. Maar psalm 1 moet daar geen verhoging hebben, zo betoogde ik, omdat de toonsoort geen verhogingen kent. Dat ligt anders bij Lied 358, (de wijs van Blijf bij ons Heer). Dat lied is uit het midden van de vorige eeuw. De componist W. H. Monk, hoewel waarschijnlijk nazaat van een gregoriaanse monnik, kende geen ionische reeks — maar leefde bij de chromatische verhogingen van zijn tijd; die verhogingen waarmee onze vaders de psalmwijzen zo heerlijk hebben verminkt.

2. Bij Bach trof hij een verhoging aan in de wijs van psalm 68 (36). En wel in de Mattheus Passie (O Mensch, bewein dein' Sünde gross) en in de kleine orgelkorallen. Bach verstond onder de grote zonde van de mens meer dan de aantasting der calvinistische psalmwijzen; dat is duidelijk. Maar eerstens is deze „calvinistische” melodie van psalm 36 oorspronkelijk uit Straatsburg afkomstig; alzo meer aan de Lutherse dan aan de Calvinistische kerkmuziek verwant. Tweedens was Bach wel een autoriteit op het punt van de barokke orgelmuziek — maar niet, en helemaal niet, op het punt van de middeleeuwse kerktoneelreeksen. Zijn andere composities wijzen duidelijk uit: dat hij de koraalwijzen bewerkte naar de omstandigheden, smaak en mogelijkheden van zijn tijd. Hij restaureerde niet, maar versierde. Hij conserveerde niet, maar schiep. Hoeveel respect ik ook voor J. S. Bach wens op te brengen — laat Bach nooit een autoriteit ten aanzien van de geneefse melodieën heten.

3. Hendrick Speuij schreef psalm 116 met een verhoging (d-cis-d) aan het einde van de tweede regel. Jawel. Maar eerstelijk leefde Speuij een halve eeuw na het ontstaan van onze psalmwijzen. Dat is beslissend want 2) juist de datum van onze psalmwijzen, gereed in 1562, betekent het einde van de kerkelijke souvereiniteit over kunsten en wetenschappen. Hendrick Speuij kon, als hij zijn tijd verstond, niet meer kerktoneel

G. JANSSEN — NIJVERDAL

De ambten en de eenheid van het Nieuwe Testament

Er is de laatste jaren wel het een en ander aan de hand met het ambt in de kerk. We kunnen spreken van een vrij sterke onzekerheid die in verschillende kringen heerst t.o.v. het ambt. De huidige mentaliteit, zoals die algemeen gevonden wordt is het ambt niet gunstig gezind. De tendens naar democratisering die wellicht verder doordringt dan wij vermoeden vindt ook het ambt als een obstakel op zijn weg naar verwezenlijking. Daarnaast is er het opleven van charismatische bewegingen, die het ambt achterstellen bij de Geest en de waardering van het ambt niet ten goede komen.

Verschillende geschriften houden zich met de vragen rondom het ambt bezig onder soms alarmerende titels als: „Wat is er aan de hand met het ambt? Studierapport over het ambt, aangeboden door de Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk, krachtens besluit van haar vergadering van 18 februari 1969”. Het is van de hand van de bekende prof. dr H. Berkhof en werd in 1970 uitgegeven door het Boeken-centrum N.V. te Den Haag. Dr G. P. van Ittersson houdt zich ook met dit studierapport bezig in zijn in 1974 bij Kok verschenen bro-

chure „Het kerkelijk ambt in ge-ding”, no. 10 in de serie Theologie en gemeente, dat ik graag ter lezing aanbeveel. Terecht kan prof. dr W. van't Spijker in zijn monumentale werk „De ambten bij Martin Bucer”, in 1970 bij Kok verschenen, schrijven dat het ambt behoort tot de knelpunten in de oecumenische verhoudingen en daarom ook tot de brandpunten van de hedendaagse theologie, In-leiding, pag. 2.

Dit alles is met elkaar reden genoeg om samen te gaan nadenken over de vragen rondom het ambt in de kerk van Christus. Ik stel me voor er enkele artikelen over te gaan schrijven om dit nadenken enigszins te stimuleren en er wat bij te helpen. Vervolgartikelen in de stringente zin van het woord liggen niet in m'n bedoeling. Al zal er wel een onderlinge samenhang te bespeuren vallen, elk artikel zal toch zoveel mogelijk een op zichzelf staand geheel vormen. Dat is voor het lezen wel zo prettig.

—o—

Een van de eerste moeilijkheden die we op onze weg ontmoeten is dat het Nieuwe Testament geen nauwkeurige omschrijving biedt

denken; daar moesten drie eeuwen over heen gaan. Ten derde een dooddoener. De sluiting in psalm 116 is altijd al een heet hangijzer geweest. Ook voor Sweelinck, ook voor zijn nazaten, ook voor de Commissie van het Liedboek. Niettemin: in 1562 werd de verhoging bepaaldelijk niet geschreven. Ook Datheen (1566) schreef duidelijk: sol-fa-sol, en niet do-si-do.

Dan pleit deze onbekende schrijver voor verhogingen aan het eind van een melodie of volzin. Bij de Commissie voornoemd trapt hij hiermee een open deur in: in het Nieuwe Liedboek is zij namelijk juist op dat punt door de knieën gegaan. Dat had ik in een tweede artikel willen aanwijzen. De Commissie is hier, naar mijn bescheiden mening, fout geweest. Maar mag ook een commissie een fout maken? Ik kom daar zo op terug.

Als argument voor een zuivere kerkzang acht de schrijver het citaat uit psalm 22 : 4 niet „fris” genoeg. Dat is jammer. Zou Gods Woord op de talloze plaatsen waar het ons tot een zuivere zang oproept wel fris genoeg zijn? Zonder enige verlegenheid amenderen we daarom zijn spotliedje als volgt:

Lezer van dit stuk
laat niet door knoeiers met u sollen
en zing aan het eind van elke zin
nimmer de kruisen — slechts de mollen.

—o—

Dat was dat. Er was trouwens nog een aanleiding om op de slippertjes terug te komen. De eindredacteur van Organist en Eredienst, J. A. Meijster te Voorburg, publiceerde een interview met de Zwitserse componist Henri Gagnebin. Deze oude heer (90) heeft psalmcomposities ge-

schreven van internationaal niveau: in de States koopt u ze net zo vlot als in Zwolle of Amsterdam. Tussen haakjes: merkwaardig, dat de Zwitsers zoveel geld en tijd en aandacht besteden aan de oude psalmwijzen; ook de kostbare studie van Pierre Pidoux was een jubileumwerk in 1962, betaald door de Zwitserse regering — maar dat in Nederland niet misplaatst ware geweest. En dat terwijl psalmzingend Nederland zegt: „geen kerkganger, die je er mee sticht”; of: „wees niet al te rechtvaardig, wees niet al te puriteins”.

In dat interview vroeg Meijster: „wat vindt u van het nieuwe liedboek in Nederland?” En Gagnebin antwoordde: „met de notatie van de psalmmelodieën ben ik het geheel eens, op een punt na. Ik meen namelijk, dat men de zogenaamde „note sensible” (de verhoogde zevende trap) er uit had moeten laten. Die heb ik er in 1937, na grondige studie, ook uitgelaten; hij is niet oorspronkelijk en tast het karakter van de melodie aan”. Meijster zei: „Ja, maar bij ons zegt men: hij stond niet genoteerd, maar ieder wist dat je hem wel moest zingen”. En Gagnebin antwoordde: „Ja, ik ken dat verhaal. Maar ik heb indertijd nieuwe psalmuitgaven gevonden uit de tijd van zég maar Mozart. Toen schreef iedereen de „note sensible” — en ook in die psalmen kwam hij nog steeds niet voor.

—o—

Genoeg hierover. Met nadruk wil ik nog eens stellen, dat het hier gaat over het materiaal van alle nieuwtestamentische zangers en speellieden. Het zijn niet meer de specialisten, de Levieten uit het oude testament, die „geleerd waren in het gezang des Heeren”. Wij allen, die ’s zondags een mond kunnen open doen, worden geroepen een lofoffer te brengen. Niet te studeren op dat lofoffer — maar het te brengen. In lieflijkheid, in welluidendheid, in eendracht, in samenzang, in eensgezindheid, in harmonie.

van wat we onder een ambt hebben te verstaan en dat het woord ambt er zelfs niet in voorkomt. Er is sprake van een op het eerste gezicht bonte rij van kerkelijke functies en functionarissen, van diensten en gaven en dat onder meermalen wisselende en niet steeds vast omlijnde benamingen. We lezen over apostelen, profeten, leraars, herders en leraars, evangelisten, dienstbetoon, leiding geven, spreken in tongen, oudsten, opzieners en diakenen en noemen hiermee nog niet alles.

Een grote verscheidenheid dus, die we door heel het Nieuwe Testament heen verspreid vinden. Hoe moeten we met deze gevarieerde gegevens, die ons veelal zonder nadere omschrijving voorgelegd worden, aan om de vraag te beantwoorden in hoeverre we daarin met ambten — want daarover willen we handelen — te doen hebben en dan bovendien nog met ambten, die er ook vandaag nog (behoren te) zijn?

Om wat in ons onderwerp in te komen kan het zijn nut hebben er op te wijzen dat verschillende nieuwtestamentische geleerden in verband met de gevarieerde gegevens van het Nieuwe Testament een onderscheid hebben gemaakt tussen groepen van boeken die ten opzichte van het ambt een bepaald type zouden vertonen. Er zouden in hoofdzaak drie van zulke groepen zijn.

a. De brieven van Paulus. Deze zijn van vroegere datum en daarin is, zo meent men, nog geen sprake van ambt en van de door het ambt doorgegeven en gewaarborgde traditie of overlevering. Alles wordt

hier nog bepaald door de frisse wind van de Geest en door charismata of geestesgaven.

b. De Pastorale brieven, aan Timotheüs en Titus, die men niet aan Paulus toeschrijft en daarnaast het door Lucas geschreven boek van De Handelingen der Apostelen. In deze groep domineert het ambt en wordt de kerk institutioneel opgevat. Men meent in deze groep een duidelijk ander klimaat te vinden en spreekt in dit verband zelfs van vroeg-Katholicisme in het Nieuwe Testament, dat zich dan in de loop van de kerkgeschiedenis tot het eigenlijke Rooms-Katholicisme met zijn sterke nadruk op instituut en ambt heeft ontwikkeld.

In beide genoemde groepen van nieuwtestamentische geschriften zou dus de Geest staan tegenover het ambt en de door de Geest geschonken vrijheid tegenover de vaste overlevering.

c. Van deze twee worden dan nog weer de geschriften van Johannes — evangelie en brieven — onderscheiden als een geheel eigen type, dat noch ambt noch charisma kent, ook geen kerk. Hier gaat het om de enkeling, die in het gebeuren van de Geest onmiddellijk tegenover God staat. De gemeente is hier een geheel vrije uit de zalving van de Geest levende schare. Het woord kerk komt alleen voor in de derde brief van Johannes.

Drie groepen van nieuwtestamentische geschriften dus die t.a.v. kerk, ambt en overlevering allen een eigen type vertonen. De Pastorale brieven en Handelingen zijn later geschreven dan de als echt Paulinisch beschouwde geschriften.

Dat geeft Ernst Käsemann aanleiding om te spreken van een breuk in de ontwikkeling die we in het Nieuwe Testament zelf kunnen waarnemen, van een proces van deformatie dat heeft geleid tot het „kerkelijke instituut” tegenover een uit de vrijheid van de Geest levende gemeente.¹⁾ Zo wordt de eenheid van het Nieuwe Testament verbroken met het breekijzer van de tegenstelling tussen Geest en ambt. Ernst Käsemann eist zelfs de onderscheiding der geesten binnen het Nieuwe

¹⁾ Ik ontleen dit overzicht aan Hans Küng, *Structuren van de kerk*, pag. 142-158 (oorspr. titel: *Strukturen der Kirche*) en aan Prof. dr G. Sevenster, *Vroeg-katholicisme en de eenheid van het Nieuwe Testament*, in de bundel *Protestantse Verkenningen na Vaticanum II*, pag. 28-43. Vgl. voor het zgn. Vroeg-katholicisme ook dr G. C. Berkouwer, *Vatikaans concilie en Nieuwere Theologie*, pag. 195 vv.

Genoemd overzicht kan dienstig zijn om ons de vragen scherp te doen zien, die hier aan de orde zijn. Zij komen ook ter sprake in de discussie rond het ambt, zoals die spelen in de Ned. Herv. Kerk. De in dit overzicht gesignaleerde visie is ook, zij het in verzwakte vorm te vinden in het genoemde studierapport van dr H. Berkhof, zie pag. 20, 21 en vooral 25: Het Nieuwe Testament geeft sterk de indruk, dat binnen de invloedssfeer van Paulus **de ambten omhoog** zijn gekomen naarmate **het niveau van de charismatische gemeente daalde**, pag. 24. Berkhof waardeert deze „ontwikkeling” alleen niet slechts negatief, pag. 25. Zijn rapport heeft juist vanwege deze achtergronden in vele classes sterk verzet ontmoet, van Ittersson, *Het kerkelijk ambt in geding*, pag. 51.

Testament! en meent de maatstaf daarvoor te vinden in „het evangelie van Paulus”.²⁾

Prof. Sevenster heeft in een bondig betoog de onjuistheid van deze visie duidelijk gemaakt door er op te wijzen dat in de als echt erkende brieven van Paulus ambt en traditie ook wel degelijk hun plaats hebben evenals in de Johannese literatuur. Hij geeft daarvoor de bewijspplaatsen en gronden.³⁾ Zijn artikel is de moeite van het lezen waard.

Hij wil daarin niet van een zoals

²⁾ Sevenster, a.w. pag. 30.

Zie voor deze keuze en voor de scherpe kritiek daarop Hans Küng, a.w. pag. 150-156. Deze concentratie van Käsemann leidt tot reductie, aldus Küng. Hier is een „principeel afzien van een alomvattend begrip en au sérieux nemen van **heel** het Nieuwe Testament”.

³⁾ Heel in het kort samengevat zijn het de volgende:

Het ambt komt ook in de als Paulinisch herkende brieven voor; allereerst zijn eigen apostelambt, Rom. 1 : 1; hij geeft de gemeente bevelen, 1 Cor. 7 : 17, 11 : 34, 14 : 26. Zijn medewerkers treden ook op met gezag, 1 Cor. 17 : 2 Cor. 1 : 19; 1 Cor. 16 : 30. In Fil. 1 : 1 is sprake van opzieners en diakenen. De traditie vinden we in 1 Cor. 13 en 15. De Pastorale brieven zijn opzettelijk geschreven met het oog op de inrichting van de kerk. Lucas spreekt in Handelingen over profeten. Had hij de ontwikkeling der kerk „ambtelijk bijgekleurd”, dan zou hij in Hand. 6 duidelijker over het diakenambt hebben gesproken. Wat de Johannese literatuur betreft, vgl. voor het ambtelijke daarin Joh. 20 : 23, 21 : 1 v.v. en voor de traditie 1 Joh. 1 : 1-3, 2 : 1, 4 : 17, 14 : 26.

hij het noemt „mechanistische” Schriftinspiratie uitgaan en dat brengt hem er toe niet te argumenteren vanuit de stelling dat de Pastorale brieven — naar eigen getuigenis — ook door Paulus geschreven zijn. Naar Gereformeerde Schriftbeschouwing die niet samenvalt met een mechanistische inspiratietheorie (!) hebben we dit eigen getuigenis echter te eerbiedigen, ook al blijven er moeilijkheden over en het is de moeite waard daar toch ook mee te rekenen. Want zijn de Pastorale brieven van de hand van Paulus zelf dan kan er van een ontwikkeling als resultaat van het verloop van enige tijd slechts in beperkte mate gesproken worden. Want dan zijn deze brieven toch zeker voor 68 geschreven, het jaar waarin Paulus op zijn laatste gestorven kan zijn, want hij stierf de marteldood onder Nero. Veelal stelt men het jaar van Paulus' dood vier jaar vroeger. Nu zal de eerste brief aan de Corinthiërs in 54 geschreven zijn en die aan de Romeinen in 57. In deze beide brieven wordt het uitvoerigst over de geestesgaven gesproken, vooral in de eerst genoemde. Maar dan is er dus voor de aangenomen ontwikkeling slechts een periode van waarschijnlijk nog geen tien jaren beschikbaar — niet voldoende om van zulk een diep ingrijpende verandering te kunnen spreken. Wanneer we zo op verschillende ook interne gronden tegenover de opsplitsing van het Nieuwe Testament in verschillende groepen van geschriften zijn eenheid handhaven legt ons dit intussen de verplichting op om ook dat gehele Nieuwe Testament tot ons te laten spreken over de vragen rond-

om ambt en kerkinrichting, dus ook die delen die handelen over charismata en diensten. We moeten ons m.a.w. niet beperken tot de Pastorale brieven en enkele teksten uit andere boeken, maar geduldig het gehele Nieuwe Testament open slaan en op ons laten inwerken. Dat maakt het ons wat

moeilijker maar het loont uiteraard de moeite!

Correctie. In het artikel van de vorige week: Welke zaken enz. bleven een paar tik- of zetfouten staan, o.a. kolom 2 regel 14: definitie, moet zijn definiri; kolom 4: bloodshoofd, moet zijn: blootshoofd; regel 24: liggen, moet zijn: ligt.

C. VEENHOF — KAMPEN

Een „eigen inrichting”

■ Het „beding”

Sinds ongeveer 1886 bestonden er in ons land twee groepen Gereformeerde Kerken. De „Afgescheiden” Kerken die er al ongeveer een halve eeuw waren en de „Dolerende” die omstreeks 1886 waren opgetreden. Beide kerkengroepen waren wat het ledental betreft ongeveer even groot.

Aanstands werden pogingen ondernomen om deze kerkengroepen te verenigen. Maar dat was geen eenvoudige zaak. Eén van de voornaamste struikelblokken daarbij was het verschil van mening over de „opleiding”.

De Afgescheiden Kerken waren, globaal genomen, van oordeel dat de kerken over de opleiding van predikanten volle zeggenschap moesten hebben. En wel door een „eigen inrichting” daarvoor. De Dolerenden wilden daar niet van weten. Ze betoogden dat de predikanten een wetenschappelijke opleiding moesten ontvangen, dat „de wetenschap” alleen aan

een universiteit kon en mocht worden beoefend, en dat daarom a.s. predikanten hun opleiding aan de Vrije Universiteit moesten verkrijgen.

Er is in de jaren ná 1886 enorm veel over deze kwestie geschreven en gepolemiseerd. Maar ten slotte is er toch een besluit genomen over de „opleiding” dat door de synoden van beide kerkengroepen werd aanvaard.

Het besluit tot vereniging bevatte namelijk ook dit „beding”, dat de verenigde kerken het „beginsel” handhaafden „dat de kerk geroepen is een eigene inrichting te hebben tot opleiding harer Lee- raars, tenminste wat de Godgeleerde vorming van dezen betreft”¹⁾

Hierbij werd bepaald: „1e dat niet zou vernietigd worden het aloude beginsel van vrije studie; 2e dat geen verandering gebracht zou worden in de Gereformeerde wijze van kerkelijke examinatie der dienaren des Woords; 3e dat men niets zou laten vallen van de eis der

wetenschappelijke ontwikkeling, die steeds door de Gereformeerde kerken gesteld is, en 4e dat men niet tegen zou spreken, dat de verenigde kerken over de **regeling dezer zaak later**, indien nodig, te oordelen zouden hebben.”

Oorspronkelijk stond in dit „beding” in de plaats van de vet gedrukte woorden: „**regeling dezer zaak alléén maar: over deze zaak**”. Opzettelijk werden deze vervangen door de in het officiële tekst genoemde. Want men wilde over de **zaak** zelf niet meer praten! Die Over een **nadere regeling** van de was zonder meer uitgemaakt! **vaststaande** zaak mocht uiteraard wel gesproken worden.

Het leek dat het bestaan van de „eigen inrichting” volledig gegerandeerd was!

■ Een conflict!

Het conflict over de tweeërlei opleiding laaide, nota bene reeds één jaar nadat het bovengenoemde „beding” was aanvaard, in volle hevigheid opnieuw op.

Wat was toch het geval?

De synode van 1892, waarop het „beding” met algemene stemmen was aangenomen, had een commissie benoemd om advies te geven over de **regeling** van de zaak der opleiding. En deze stelde een rapport op waarin niet de **regeling** van de zaak, maar de **zaak zelf** van de opleiding werd behandeld en daarover een voorstel werd gedaan! Een voorstel dat in feite de opheffing van de „eigen inrichting” inhield! De Theologische School zou door wat voorgesteld werd in feite samensmelten met de theol. faculteit van de V.U. De V.U. en de Kamper School zouden nl. op één plaats gevestigd worden. De professoren van de V.U. zouden voorts als hoogleraren aan de Theol. School worden

De 1%-operatie (2)

De groei van de overheidsuitgaven is voor de komende jaren iets aan banden gelegd, zij zal maximaal 1% per jaar kunnen zijn. De lasten, die daaruit voortvloeien, dragen we samen, want de belastingdruk zal zwaarder worden en als gevolg daarvan zal het vrij-beschikbare inkomen met 1% per jaar afnemen.

Dat was het eerste deel van het verhaal, dat afgesloten werd met de opmerking, dat we van die teruggang weinig in onze portemanaie merken. Hoe komt dat?

In de eerste aanleg zijn we de vorige keer gemakshalve uitgegaan van een nationaal inkomen (NI), dat in komende jaren *gelijk* zal blijven. Maar dat is niet zo, althans volgens economen. Het NI zal toenemen, als gevolg van een hogere productie. Ondanks een hoge werkloosheid zal er méér gefabriceerd worden, méér verkocht, dus groter inkomen. Die groei van het NI is getaxeerd op 3,75% per jaar. Elke f 100 NI voor 1976 zal — als de rekensommen uitkomen — voor 1977 f 103,75 worden. In die groei deelt de overheid mee en ook wijzelf ontvangen er iets van. U zult zich de verdeling 55/45 wel herinneren. Door de lastenverzwaring van de overheid wordt die 56/44.

Bezie U nu eens het volgende staatje, waarin de cijfers gegroepeerd zijn:

		NI		overheids- bestedingen		particuliere bestedingen
1976	per	f 100	55%	f 55	45%	f 45
1977		103,75	56%	58,09	44%	45,69
groei en verdeling daarvan		3,75		3,09		0,69

Nu kan ieder de conclusies trekken:

- samen worden we per f 100 NI jaar voor jaar f 3,75 rijker,
- daarvan neemt de overheid f 3,09, dat is ruim 4/5 deel
- en dus blijft er voor particuliere besteding f 0,69, dat is bijna 1/5 over.

We moeten afwachten of alle berekeningen zullen uitkomen. Maar in het uitgestippelde beleid is daarvan uitgegaan. En mochten er tegenslagen komen, dan ontstaan prompt tekoren. Immers de overheid kan niet zo maar, van de ene op de andere dag haar activiteiten wijzigen. Ze moet een beleid-op-langere-termijn voeren. Vandaar de uitermate belangrijke discussies rondom de 1%-norm. En omdat er voor ieder nog steeds gerekend wordt met een (kleine) welvaartsverbetering, daarom laten velen deze besprekingen langs zich heen gaan, naar ik meen.

Of is het ook, omdat de zaken zo moeilijk voorgesteld worden? In feite zijn ze ook moeilijker dan hierboven geschetst. Want ik heb niet gesproken over de inflatie, de ontwikkeling dat we steeds méér geld nodig hebben om hetzelfde te doen als in het verleden. Over de prijsstijgingen, die oorzaak zijn van hogere inkomens en die op hun beurt weer leiden tot de kostenstijging. Als om dié redenen het NI toeneemt, wordt niemand er beter van.

We moeten enkel rekensommen maken, waarin grotere cijfers staan. En niemand kan dat ook met succes tegengaan. Want regeringen kunnen in hun programma's het bestrijden van die inflatie opnemen, daarmee is die ontwikkeling geen halt toegeroepen. Ze is bovendien internationaal van aard.

De moeiten, die daaruit voortkomen, zijn groot. Vandaar dat het kabinet zo lang onderhandelt met werkgevers en werknemers om de loon-ontwikkeling gematigd te houden. Want als die hoog wordt, dan is het hek van de dam. Als U dit leest, zal het overleg wel afgerond zijn. De gevolgen daarvan komen mogelijk later wel eens afzonderlijk aan de orde.

M. de Jonge

benoemd. En de professoren van Kampen als hoogleraren aan de V.U.! Ze zouden samen de onderscheidene studievakken en college-uren verdelen. Er zou één series lectionum (collegerooster) komen. En een student die voor het candidaatsexamen slaagde kreeg een dubbel diploma: één van de V.U. en één van de Theol. School enz.

Tegen dit toch wel wonderlijke voorstel rees, zoals te verwachten was, een storm van protest! Van de zijde der oorspronkelijk Afgescheiden Kerken werd met alle klem betoogd dat het „beding” van 1892 door dit voorstel geschonden werd!

En het had er zelfs alle schijn van dat de pas bereikte vereniging van kerken ernstig gevaar liep een fiasco te worden.

Ik moet hier nog één ding bijzeggen: Het ging er de Afgescheiden broeders niet om, het koste van het koste, „Kampen” te behouden! Het ging er hun om dat de wetenschappelijke opleiding van de predikanten, die ook zij begeerden, **geheel en al in de macht, onder het bestuur van de kerken zou blijven**. Later zijn er wel voorstellen gedaan om de theol. faculteit van de V.U. in alle opzichten onder het beheer der kerken te brengen. En daar was de grote massa der Afgescheidenen vóór.

Het zag er voor de synode van 1893, waarop dit voorstel werd gebracht, in de pas verenigde kerken onheilsPELLend uit.

Wie zich verdiept in de kerkelijke pers van die dagen kan bijna tot geen andere conclusie komen dan: **dit moet mislopen!**

■ De uitredding

Maar het is niet misgelopen! Ik zal niet verhalen wat er allemaal op en om de synode van Dordt 1893 is gebeurd.

Alleen dit: door de synode werden de voorstellen van de commissie terzijde gelegd. En de synode benoemde uit haar midden een nieuwe commissie die met een nieuw voorstel kwam. Dat luidde als volgt:

Vooreerst werd uitgesproken dat de Geref. Kerken ook thans, evenals bij de vereniging als haar oordeel uitspreken „dat de kerken geroepen zijn het beginsel te handhaven om **een eigen inrichting** ter opleiding van dienaren des Woords te hebben, tenminste wat de godgeleerde vorming betreft.”

En voorts werd uitgesproken: „1e dat zij onder „eigen inrichting” verstaat: een kweekschool van Dienaren des Woords, geheel en alleen van de kerk uitgaande en door haar verzorgd en bestuurd, die de **gehele** opleiding kan geven, of, indien te eniger tijd scheiding van de voorbereidende en de Theologische studiën geheel of ten dele nodig mocht worden geoordeeld, **ten minste** voor de **gehele** Theologische vorming, dat is, de vorming door de wetenschappelijke studie der Theologie en de praktische voorbereiding voor de heilige bediening heeft te zorgen. En 2e dat de Theologische School, thans gevestigd te Kampen, die als de eigene inrichting der Christelijke Gereformeerde Kerk met haar

fondsen aan de verenigde Kerken is overgedragen en door deze is overgenomen, de eigen inrichting der Gereformeerde Kerken is en dat het in genen dele de bedoeling is, deze op te heffen.”

Dit voorstel — het was o.a. ondertekend door prof. Bavinck en dr. A. Kuyper — werd met algemene stemmen door de synode aanvaard.

Nu waren alle moeiten weggenomen!

Ondubbeltzinnig hadden de kerken erkend dat de kerken in ieder geval „**een eigen inrichting**” voor de volledige wetenschappelijke theologische opleiding van predikanten moesten hebben.

■ Een zaak van „goede trouw”

Het sprak van zelf dat ná deze synode de pers allerlei beschouwingen zou geven over wat daarop inzake de opleiding besloten was. Ik wil iets weergeven van wat dr. Kuyper daarover in „De Heraut” ten beste gaf.

De „eigen inrichting” der kerken, zo schreef hij, rust nu „op de overtuiging en de goede trouw” van de verenigde Kerken.

„De kerken, samenvloeiende, hebben over en weer verklaard, dat zij een **beginsel waren toegedaan** (vet van Kuyper) en dat dit beginsel inhield het hebben en handhaven van een eigen inrichting voor de Theologische opleiding.

Als kerken zo spreken, doen ze dat voor Gods aangezicht, en in Jezus' naam, en dan weten ze hiermee van elkander, dat aldus en niet anders over en weer de overtuiging bestaat. Ze weten dan ook, dat ze een volgend jaar, en over drie jaar diezelfde overtuiging bij elkander zullen terugvinden... De zaak staat thans zo, dat, gesteld eens het ondenkbare, dat namelijk de Curatoren en Docenten van Kampen saam het voorstel deden om onze Theologische School op te ruimen, „De Heraut” hier met alle kracht tegen in zou gaan, en zou roepen: Neen, de Theologische School moet blijven.”

■ Een „waarborg”

Maar Kuyper voegt aan het bovenstaande nog iets toe. En dat is zeer belangrijk.

Hij wil de handhaving van de „eigen inrichting” niet alleen omdat die gegrond is in goede trouw, maar ook nog om een andere veel belangrijker reden. Men hore!

„De kerken”, zo schrijft hij, „**mogen** ook naar onze overtuiging de opleiding tot de Dienst des Woords niet uitsluitend in handen laten van de wetenschap. **Kon** dit, het zou het meest gewenste zijn, want de kerk zal altoos op moeilijkheden stuiten, als ze zelf de hand aan de ploeg slaat. Maar het **kan niet**. De aan zichzelf overgelaten wetenschap is daartoe niet genoeg betrouwbaar. Er werken in de wetenschap, en ook in de wetenschap der Theologie, te verleidelijke factoren, die zo licht tot kwade resultaten leiden.

Daaraan nu mogen de kerken niet gewaagd worden. En uit dien hoofde zijn ze niet verantwoord,

zolang ze zonder veiligheidsklep, zonder enige waarborg, zonder middel van verweer, zich geheel en uitsluitend van de vrije wetenschap voor de Dienst des Woords afhankelijk stellen.”

Het is onder ons, zo ging Kuyper verder, „een uitgemaakte zaak, dat we onze Theologische School als „eigen inrichting” **onder het geheel zelfstandig bestuur der geïnstitueerde kerken behouden moeten en behouden zullen**, en we het dus allen ééns zijn in de overtuiging dat onze kerken, het gebruik der Universiteit naar Gereformeerd beginsel aanvaardende, (!!) zich niet zouden verantwoord achten, indien ze dit gebruik aanvaarden, zonder de waarborg te bezitten, die alleen een Theologische School als eigen en zelfstandige inrichting bieden kan.”

☆☆☆

De waarheid van wat Kuyper in 1893 betoogde is in de laatste jaren maar al te zeer bevestigd.

De Vrije Universiteit — Kuyper en de zijnen hebben zich bij de oprichting ervan afgepijnd om middelen te bedenken die haar gereformeerd karakter zouden waarborgen: het is ontroerend in oude Herauten te lezen hoe ze daarmee bezig waren! — is in 't geheel geen gereformeerde universiteit meer!

En daarom klemte te meer de eis **dat de volledige en exclusieve zeggenschap over de opleiding van haar a.s. predikanten uitsluitend en alleen in handen van de kerken moet berusten**.

1) Destijds had de Theologische school twee afdelingen: één, de zgn. „litterarische” die ongeveer gelijk stond met een gymnasium en één, de theologische, die wat de omvang van het daarin gegeven onderwijs betrof, gelijk stond met een theologische faculteit. In 1896 werd de litterarische afdeling van de Theol. School afgesplitst en tot een zelfstandig gymnasium gemaakt.

Corrigendum. In het artikel „38-55” uit het no. van 6.8.76 staan een paar zinstorende drukfouten. Men leze in plaats van „mondiale arbeiders” modale arbeiders. En in plaats van „mondiale” vakbonden: „moderne” vakbonden. C.V.

Kerknieuws

Adressen Zwolse predikanten. Ds Z. G. van Oene is verhuisd en woont thuis: Wipstrikerallee 5, tel. 05200-42525.

Ds J. Schelhaas woont Vliet 29, tel. 05200-42626.

Ds D. K. Smit woont Wilhelminastraat 77, Dalfsen, tel. 05953-2066.

Assen — Scriba: T. Meints, Sambrestraat 40, Assen, tel. 05920-50105; kontakadres militairen: D. Janssen, Broeklaan 26, Assen, tel. 05920-10337.

Aangenomen naar Bunschoten-Spekenburg (tweede predikant-

plaats): Ds H. van Ommen te Arnhem.

Haren (Gron.) — In het Mededeelingenblad van de Gereformeerde kerk te Haren (Gron.) lazen we in de rubriek: „Uit en voor de Gemeente” van de hand van de redakteur H. L. Faber het volgende: „Graag maak ik melding van een bezoek van twee Chr. Geref. zusters, die namens de Harener gemeenteleden eens kwamen praten over de mogelijkheden tot een verdergaand contact. Spontaan hebben de leden van de Chr. Geref. kerk te Haren en omstreken het initiatief genomen om door middel van wijkbijeenkomsten gemeenteleden van beide kerken met elkaar in contact te brengen en met elkaar door te praten over van alles wat ons als reformatische christenen samenbindt. Wellicht is het mogelijk om in het begin van het winterseizoen een gezamenlijke kennismakingsavond voor allen in ons gebouw te hebben waarna voortaan wijksgewijze ten huize van een gemeentelid dit contact verstevigd en verdiept kan worden.”

Uit het Kort Verslag van de kerkeraadsvergadering van 19 juli 1976 geven we hierbij het volgende door:

„Naar aanleiding van een brief van een gemeentelid met betrekking tot de deelname van gasten aan het Heilig Avondmaal ontspint zich een discussie over de vraag of ook leden van „niet-buitenverbandse kerken” als gast aan het Avondmaal kunnen deelnemen. Uit deze discussie blijkt, dat er verschil van inzicht is over deze zaak. Daarom is de kerkeraad van oordeel, dat hij zich nog nader hierover moet bezinnen vanuit de Schrift, maar dat het hem in deze situatie aan tijd ontbreekt dit op korte termijn te doen. De kerkeraad stelt vast, dat ondanks het feit, dat meerdere malen broeders en zusters uit andere, niet-buitenverbandse kerken aan het Avondmaal hebben deelgenomen, de tot nog toe gevolgde praktijk geen aanleiding heeft gegeven tot moeilijkheden en hij zal geval voor geval blijven bezien.”

Hengelo (Ov.) — Op donderdag 17 juni was onze kerkeraad te gast bij de Chr. Geref. kerkeraad in een gezamenlijke vergadering. De direkte aanleiding hiervoor was de gemeenschappelijke verklaring t.a.v. de toeëigening des heils die opgesteld is door de deputaten van de gereformeerde belijders in Nederland.

Dit stuk, welk een zevental punten omvat, werd in een goede broederlijke sfeer met elkaar besproken. Deze punten zijn:

- a. Het werk van de Heilige Geest en de verkondiging van het Evangelie.
2. Tweeërlei kinderen des Verbonds.
3. Kenmerkenprediking.
4. Oproep tot geloof en bekering.
6. Geloof en Wedergeboorte.
5. Wet en Evangelie.
7. De Heilige Geest en onze verantwoordelijkheid.

Een paar jaar geleden werd er afgesproken dat door beide kerkeraaden een concept verklaring zou-

den worden opgesteld. Onze kerkeraad had dat reeds gedaan, maar mee door de komst van ds A. Bakker had de Chr. Geref. kerkeraad dit nog niet klaar. Op deze vergadering van 17 juli jl. werd afgesproken dat de Chr. Geref. kerkeraad deze concept verklaring na de vakantie klaar zal hebben, waarna in een gezamenlijke vergadering een gezamenlijke verklaring opgesteld en besproken zal worden.

Tevens zal dan besproken worden wat de verdere acties zullen moeten zijn.

Dit zal dan aan de beide gemeenten voorgelegd worden. S.H.

Aalten-Winterswijk — Kort verslag van de vergadering van de kerkeraad van de Chr. Geref. Kerk met onze kerkeraad, gehouden donderdag 3 juni jl. — Praeses ds Bijkerk. Deze opent de vergadering op de gewone wijze. De reactie op de avond met ds Bilkes (13 mei) was positief, wat ons betreft. De praeses spreekt nu over het verdere contact tussen de beide gemeenten. Ook over het landelijk contact. In 1977 is pas weer een synode der Chr. Geref. Kerken. Wat doen we nu plaatselijk?

Ds Bijkerk constateert, dat er op evangelisatiegebied bij hen wel contact is met de Syn. Gereformeerden en Hervormden, maar niet met ons.

Van onze studenten studeren er slechts 6 in Apeldoorn en meer dan 30 elders.

Verder is op de Chr. Geref. kerkeraad een uitlating van één onzer besproken, in de zin van „voor mij hoeft dit contact op deze manier niet”. Wij vinden echter, dat een persoonlijke uiting op een visie nog wel iets anders is, dan een uitspraak van de kerkeraad, bovendien zijn er bij de Chr. Geref. óók persoonlijke opvattingen.

Er zijn bij ons méér, die menen, dat we harder moeten opschieten. Dit openingswoord valt ons als een koude douche op het lijf.

Hoe dan ook, de Chr. Geref. broeders willen de zaak terugschroeven tot één kerkeraadsvergadering per jaar om een program op te stellen voor de gezamenlijke avonden met een spreker.

In dit geval echter, stelt onze kerkeraad bij monde van ds Beeftink voor, de zaak helemaal stop te zetten. Eén avond gezamenlijke kerkeraadsvergadering helpt niet om samen te groeien.

Uit enkele uitlatingen bleek verder dat in de Chr. Geref. Kerk een aantal leden niet bepaald vóórstanders zijn van onze samensprekingen enz. Dergelijke stemmen werken remmend.

Tenslotte werden nog enkele dingen genoemd: van ons kwam nooit iemand op de Chr. Geref. mannenvereniging; van de 2e feestdagen

bezochten wij niet de Chr. Geref. kerkdiensten.

Daar het gesprek op die manier weinig positiefs bracht, wordt besloten, als aparte kerkeraden zich nog eens te beraden.

Nadat op christelijke wijze was geëindigd sluit de praeses de vergadering. J. Elzinga

Lelystad — Opening nieuwe kerk in Lelystad — Op donderdag 3 juni jl. werd in aanwezigheid van een groot aantal genodigden en belangstellenden door de gemeenten van de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Vrijgem. Gereformeerde Kerk (buiten verband) in Lelystad het nieuwe kerkcentrum in gebruik genomen. De officiële overdracht werd verricht door de heer Gielstra van het gelijknamige architectenbureau uit Makkum, die de sleutel overdroeg aan de Eerwaarde heer G. Visser van de bouwcommissie. Deze overhandigde met een korte toespraak de sleutel vervolgens aan de praeses van de kerkeraad ds A. Broersma.

De heer Gielstra schetste hoe in bouwteamverband het bouwwerk, dat 450 zitplaatsen telt tot stand kwam. Het gebouw is zodanig van opzet, dat vanuit de kerkzaal de bijruimten, die eventueel afgesloten kunnen worden, rechtstreeks bespreekbaar zijn.

Van de genodigden die hun felicitaties kwamen aanbieden kon het ontvangstcomité bij monde van Mevr. Ten Hove begroeten: ds Stuy van Urk namens de classis Kampen van de Vrijgemaakt Gereformeerde Kerken (buiten verband); ds Plantinga van Dronten namens de classis Zwolle van de Christelijke Gereformeerde Kerken; ds De Jong van Zaandam namens Deputaten voor steunverlening aan kerken in de polders

rond het IJsselmeer en de heer J. M. Lindhout, waarnemens landdros van het Openbaar Lichaam Zuidelijke IJsselmeerpolders namens de plaatselijke overheid.

In zijn dankwoord, waarin hij allen betrof die aan de totstandkoming van de kerk hebben meegewerkt, sprak ds Broersma zijn bijzondere waardering uit voor de ondervonden medewerking van de plaatselijke overheid en de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders. Ook stond hij stil bij de enorme medewerking die alle gemeentelieden hebben getoond, in welke hoedanigheid dan ook.

Hierna maakte ds Broersma de naam bekend die aan het kerkcentrum verbonden wordt nl. „Het Anker”. Deze naam spreekt ook aan bij mensen die niet in de kerk komen, omdat het kerkgebouw ligt tussen stadswijken die de namen van schepen dragen. Het doopvont dat vervolgens werd geplaatst bestaat uit een groot koperen waterbekken, geplaatst op een origineel anker als voetstuk. Een ontroerend moment was het binnendragen van de kanselbijbel door een kinderkoortje, al zingend: „Lees je bijbel, bidt elke dag...”, waarna de bijbel door de kleintjes aan de praeses werd overhandigd.

In de korte Dienst des Woords waarin ds Broersma voorging was als tekstwoord gekozen: Hebr. 6: 19a „Haar hebben wij als een anker der ziel, dat veilig en vast is en dat reikt tot binnen het voorhangsel, waarheen Jezus voor ons als voorloper is binnengegaan.” In zijn preek werkte de voorganger de diepere betekenis uit van de naam die aan het kerkgebouw is geschonken.

Na de plechtigheid, die opgeluisterd werd door koor- en gemeentezang werden genodigden en ge-

Vrijdag 26 augustus zal het zo de Here wil 40 jaar geleden zijn dat wij getrouwd zijn. Groot was Gods genade over ons en ontelbaar Zijn zegeningen. Geluk en voorspoed mochten wij rijkelijk ontvangen. Met onze kinderen, kleinkinderen en vrienden willen wij hieraan in blijdschap gedenken.

J. den Bok

St. den Bok-van Rooijen

Sweelincklaan 2c, Bilthoven

Met papa en mama, opa en oma verheugen wij ons bijzonder om dit feest met hen en met elkaar te mogen vieren. Graag nodigen wij onze vrienden en kennissen uit om in onze blijdschap te delen. Wij zijn daarvoor bij elkaar op 4 september a.s. van half drie tot vijf uur in De Magneet, Julianalaan 42 te Bilthoven.

Cor en Hanneke

Jan en Ali

Dick en Greetje

Koos en Hetta

Gert en Siefke

Jan en Anja

Mauke en Wiesje

Chris en Janneke

Evert Jan, Christiane, Liesbeth, Jan Joris

Robert, Hans, Astrid

Maurice, Richard, Harmony

Erik, Hans, Olof, Talitha, Jan Koos

Miriam, Daniëlle, Gerke

Jan Willem

Joël

meentelieden in de gelegenheid gesteld onder het genot van een kopje koffie het kerkgebouw te bezichtigen.

De beide gemeenten en Lelystad zijn bij de ingebruikneming van „Het Anker” een prachtig en stijlvol kerkgebouw rijker geworden.

PERSBERICHT

Veel jongerentijdschriften zijn geen lang leven beschoren. Het maandblad AKTIE, een uitgave van de Stichting Youth for Christ-Nederland vormt hierop een gunstige uitzondering. Deze maand ging Aktie haar tiende jaargang in. Voordien was het blad al bekend onder de naam Jeugd in Aktie. De formule van het blad is al die tijd geweest: jongeren op een eigentijdse wijze in aanraking te brengen met het evangelie. Het 32 pagina's tellende jubileumnummer van Aktie dat in een oplage verscheen van 50.000 exemplaren bevat de beste artikelen van de afgelopen tien jaar.

Onder de titel „Aktie tien jaar jong, wordt op het ogenblik een aktie gevoerd om nieuwe abonnees te werven. Uit dié plaats in Nederland waar tot eind augustus de meeste nieuwe abonnees komen, krijgen alle bestaande en nieuwe abonnees de gelegenheid een vriend of vriendin een gratis jaarabonnement op Aktie te geven. Het adres van het maandblad is Hoofdstraat 260 in Driebergen.

De

Vrouwencontactdag 1976

wordt gehouden op zaterdag 18 september a.s. in de Brinklaankerk, Brinklaan (plm. 10 min. vanaf het station) te Apeldoorn.

Aanvang morgenbijeenkomst: 10.30 uur, middagbijeenkomst: 14.00 uur.

Spreker: Prof. B. Goudzwaard over 'Christen zijn — rentmeester zijn'.

Toegangsprijs à f 3,50 per persoon tot 1 september bestellen bij Meijuffrouw C. Ramont, Muldersdreef 657, Apeldoorn, tel. 055-239294 (na 19.30 uur).

A.u.b. vermelden of u per eigen of per openbaar vervoer komt. Indien gewenst wordt u afgehaald van het station.

Het verschuldigde bedrag kan gestort worden op giro: 1400191 t.n.v. Mevrouw S. Jansonius-Ritsma, Winnemolenlaan 21, Apeldoorn, tel. 055-231526.

Redactieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Dr H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

K. Muller
H. Pootlaan 242,
Alkmaar
Telefoon 072-16767

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 30,— per jaar of
f 16,— per half jaar.
Buitenland f 40,— p.j.
of f 57,50 p. luchtpost
Giro 40 49 45

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Merelhoven 273
Capelle aan den IJssel
Tel. 010 - 50.41.78

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen: uiterlijk tot 15 november.